

การพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ชุมชนบ้านส้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Community - Based Ecotourism Interpreter Development in
Ban Song Community, Suratthani Province

เบญญา จรรย์วิจิตร¹
เกสสิณี ตรีพงษ์พันธุ์²

Benya Jariyawijit
Kessini Tripongpan

Received : 24 กรกฎาคม 2561

Revised : 14 ตุลาคม 2561

Accepted : 22 ตุลาคม 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์สถานการณ์การสื่อความหมายการท่องเที่ยว
สร้างกระบวนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และพัฒนานักสื่อความหมาย
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านส้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิง
ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและใช้เทคนิคกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Appreciation
Influence Control Evaluation Techniques - AICE) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่
การสร้างความรู้ให้เห็นคุณค่าเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การสื่อความหมายการท่องเที่ยวของ
ชุมชน การสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้ประเด็นความต้องการในการพัฒนาและกำหนด
ทางเลือกในการพัฒนาการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน การสร้างแนวปฏิบัติและ
การดำเนินการตามแผนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน และ
การประเมินผลการพัฒนาตามแผนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน

¹ อาจารย์ วิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

² อาจารย์ วิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต ประชุมกลุ่มย่อย นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการนำเที่ยว นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้สถิติพรรณนาเป็นร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันด้านการสื่อความหมายชุมชนบ้านส้อง พบว่าชุมชนบ้านส้อมีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวรวมทั้งมีองค์ประกอบพื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวต่างๆ ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ แต่ยังไม่มีการสร้างการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเฉพาะเจาะจงจึงส่งผลให้ชุมชนบ้านส้องขาดแนวทางและกระบวนการพัฒนาความรู้และสร้างมาตรฐานการสื่อความหมายการท่องเที่ยว ชุมชนมีความต้องการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายที่สอดคล้องกับบริบทความเป็นชุมชนท้องถิ่นและเหมาะสมในการนำมาปรับใช้ในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แนวทางในการพัฒนานักสื่อความหมายของชุมชน และได้ นักสื่อความหมายชุมชนที่ได้รับการพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐานที่ร่วมกันกำหนด ทำให้ได้กระบวนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดขึ้นโดยชุมชน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน 2) การประเมินสมรรถนะปัจจุบันของชุมชนด้านนักสื่อความหมายท้องถิ่น 3) การอบรมเชิงปฏิบัติการนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน และ 4) การประเมินมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน เกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณสมบัติ 3 ตัวชี้วัด ด้านความรู้ 4 ตัวชี้วัด และด้านทักษะการปฏิบัติงาน ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบและจรรยาบรรณนักสื่อความหมาย 7 ตัวชี้วัด โดยได้นำมาใช้ในการประเมินสมรรถนะ การพัฒนา และการประเมินมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านส้อง

การประเมินสมรรถนะปัจจุบันของนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้องพบว่า นักสื่อความหมายควรได้รับการพัฒนาและคุณสมบัติบางประการ เช่น การมีไหวพริบปฏิภาณ การตัดสินใจเหมาะสมกับสถานการณ์ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

ความรู้ ทักษะ โดยการฝึกอบรมจากผู้มีความเชี่ยวชาญ เรียนรู้จากกรณีศึกษาและการทดลองปฏิบัติจริง และควรได้รับพัฒนามาตรฐานด้านข้อมูลการสื่อความหมายเพื่อการสื่อความหมายเป็นไปในแนวทางเดียวกัน การพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง ใช้การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ ได้แก่ มัคคุเทศก์มืออาชีพ และเจ้าหน้าที่จากอุทยานแห่งชาติได้ร่วมนำร่วมให้ความรู้และข้อเสนอแนะด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) การอบรมโดยการบรรยาย การสาธิต 2) การฝึกปฏิบัติการทดลอง การนำเที่ยว (Pre - travelling) ใน 3 หัวข้อหลัก ได้แก่ ความรู้ด้านนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความรู้ด้านคุณสมบัติและจรรยาบรรณของนักสื่อความหมาย และทักษะการสื่อความหมายการท่องเที่ยว

การประเมินการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน ใช้กิจกรรมการประเมินทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยแบ่งกิจกรรมการประเมินเป็น 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) การประเมินความรู้และทักษะการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเป็นการประเมินเชิงคุณภาพหลังจากการทดลองนำเที่ยวที่ชาวบ้านได้ฝึกปฏิบัติเสมือนนำเที่ยวจริงในแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน 2) การประเมินมาตรฐานการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง โดยการจัดกิจกรรมในรูปแบบ Familiarization Trip และใช้การประเมินเชิงปริมาณ ผลการประเมิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 3.78 และพึงพอใจมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมกับนักท่องเที่ยว สภาพร่างกายที่พร้อมในการปฏิบัติงาน และนักสื่อความหมายเป็นผู้ได้รับการยอมรับจากชุมชน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจด้านคุณสมบัตินักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และด้านความรู้

คำสำคัญ : นักสื่อความหมายการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

Abstract

The purposes of this research were 1) to analyze the situation of tourism interpretation 2) to create a process for the development of community - based ecotourism interpreters and 3) to develop community - based ecotourism interpreters. This research examined a combination of qualitative and quantitative research methodologies using participatory action research (PAR) and the participatory developing process (Appreciation Influence Control Evaluation Techniques - AICE). Locale of the study was Ban Song community, Suratthani province. Data were obtained through interview, observation and questionnaire. Obtained data were analyzed by using content analysis and description statistics i.e. mean percentage, and standard deviation. Results of the study were as follows :

The results of the current situation in the tourism interpretation revealed that Ban Song community has tourism potential, especially in tourism resources as well as supportive basic infrastructures for tourism. However, the community needs to be developed by focusing on the development of appropriate benchmarking standards as well as obtaining guidelines for the development of community interpreters that are consistent with the local community context, and the community interpreters that have been developed in accordance with the common criteria, resulting in a process for tourism interpreters development in 4 steps, which are 1) creating community interpreters' criteria and standard 2) assessing current competency of community interpreters 3) organizing practical training for community interpreters and 4) evaluation of the community interpreter standard. Standard for local community interpreters adapted from Thailand Tourist Guide Standard and CBT Standard Handbook by The Thailand

Community Based Tourism Institute (CBT - I), used as a guidelines for community - based ecotourism interpreters development consisting of 3 main issues : 1) qualification of community - based ecotourism interpreter 2) knowledge of community - based ecotourism interpreter and 3) roles, responsibilities and ethics of community - based ecotourism interpreter implemented the following steps : 1) assessing current competency of community - based ecotourism interpreter 2) organizing workshop and practice tour and 3) evaluating the development of community - based ecotourism interpreter.

Assessing the current competency of the tourism interpreters found that community interpreters should be developed interpretative qualifications knowledge and skills through training from experts, learn from case studies and practical trials, and the development of interpretive information standards. The development of community interpreters uses training workshops by expert and experienced scholars, including professional guides and officials from Tai Rom Yen National Park. Results of the evaluation process of community - based ecotourism interpreters standard by arranging familiarization trip (FAM Trip). The survey results shown that most of the respondents have a satisfaction level toward the standard of Ban Song community interpreters, the top three ranking were 1) appropriate behavior 2) work readiness 3) being community members and accepted by the community. By considering each aspect, it was found that the respondents were most satisfied with the qualification and characteristics of Ban Song community interpreters, followed by job skills according to roles, duties and responsibilities.

Keywords : Tourist interpreter, Community - based tourism, Ecotourism

ความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็วด้วยความพร้อมด้านการคมนาคมขนส่ง การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวคุณภาพของสถานที่ท่องเที่ยวและบริการ ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลก องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติได้รายงานผลการสำรวจจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวทั่วโลกในปี 2558 ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง 4.4% อยู่ที่ 1,184 ล้านคน ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวที่มีจำนวนผู้มาเยือนเป็นจำนวนมากต่อปีด้วยการเป็นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับโลก อาทิเช่น กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ พัทยา เกาะสมุย ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงมาตรฐานการบริการแบบไทยที่เป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวมากที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกำหนดกรอบแนวคิดท่องเที่ยว 4.0 เพื่อเดินหน้านำพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของรัฐบาล มุ่งประเด็นความสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีแนวคิดหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในทุกมิติและพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ เน้นการเสริมสร้างคุณภาพ ทักษะ และความสามารถของคนในชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2560) และการพัฒนามัคคุเทศก์นำเที่ยวให้มีความรู้เรื่องราวแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นอย่างลึกซึ้งและสามารถถ่ายทอดสู่นักท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558)

ชุมชนบ้านส้อง ตำบลเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่มีความพร้อมที่จะได้รับการพัฒนาด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้วยเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ ทั้งเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่และภูมิปัญญา

ท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีศักยภาพนั้นนอกจากความร่วมมือด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ องค์ประกอบที่สำคัญคือ เครื่องมือการสื่อความหมายการท่องเที่ยวซึ่งควรได้รับการพัฒนาควบคู่กันไปโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (กรรณิกา พิมลศรี, 2554) เครื่องมือการสื่อความหมายที่สำคัญในพื้นที่ที่เป็นชุมชนคือคนที่อยู่อาศัยในชุมชน (ทิพาวรรณ วรรณมหินทร์, 2557) ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญต่อการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นที่จะสามารถทำหน้าที่เป็นผู้สื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวโดยเป็นสื่อกลางในการเล่าเรื่องราวต่างๆ ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

แม้ชุมชนบ้านส้องมีบุคลากรในท้องถิ่นที่มีใจรักและมีความสามารถในการสื่อความหมายเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้ แต่ยังคงมีความต้องการที่จะได้รับการพัฒนาศักยภาพและสร้างมาตรฐานการสื่อความหมายอย่างเป็นระบบ (Nakphin et al., 2016) โดยปัญหาที่พบเกี่ยวกับระบบการสื่อความหมายในชุมชนเกิดจากให้ข้อมูลที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันซึ่งเกิดจากมีคหุเทศก์ไม่ได้รับการพัฒนา (รักธิดา ศิริ, 2557) ชุมชนควรมีการเตรียมพร้อมโดยรับการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะการสื่อความหมายจากสถาบันการศึกษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (ประกอบศิริ ภักดีพินิจ, 2553) โดยเริ่มจากการวิเคราะห์พื้นที่ร่วมกันนำไปสู่การวางแผนโครงเรื่องการสื่อความหมายจากนั้นจึงออกแบบและจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชน ถือเป็นสื่อกลางที่จะเป็นช่องทางการสื่อสารโดยจัดทำอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและใช้สื่อในการนำเสนอข้อมูล เช่น มัคคุเทศก์ท้องถิ่น (ฤทัยภัทร พิมลศรี และ ทศพล คุ่มสุพรรณ, 2557)

การศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้องเพื่อสร้างกระบวนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชนและดำเนินการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวให้ชุมชนมีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้ชุมชนบ้านส้อมมีนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการนำเที่ยว ถ่ายทอดเรื่องราวเรื่องเล่าที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลินและความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรงจากชุมชนในเวลาเดียวกัน และเป็นตัวแทนของชุมชนที่ทำหน้าที่ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนและผู้มาเยือน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การสื่อความหมายการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านส้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านส้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านส้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประโยชน์ของการวิจัย

ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยว ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการสื่อความหมายการท่องเที่ยว ได้นักสื่อความหมายการท่องเที่ยวที่สามารถให้บริการต้อนรับ จัดการนำเที่ยว และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ประธานและคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถใช้ผลการวิจัยเป็นบทเรียน ประสพการณ์ และองค์ความรู้ในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษานี้มีประชากรกลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการสื่อความหมายการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนบ้านส้อง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

- 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลศักยภาพที่อยู่ในชุมชน จำนวน 15 คน คัดเลือกประชากรโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) โดยแบ่งสัดส่วนเท่ากัน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกโดยใช้หลักเหตุผลและพิจารณาของผู้นับได้แก่ ผู้นำชุมชน 5 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

5 คน และตัวแทนประชาชนในหมู่บ้าน จำนวน 5 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีศักยภาพ ในการให้ข้อมูลและการทำงานร่วมกันและมีคุณสมบัติพื้นฐานสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน ด้านนักสื่อความหมายของแบบประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน (สถาบัน การท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2556) ดังนี้

1.1 เป็นนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้องที่เคยผ่านการอบรม ด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยว

1.2 เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านส้อง

1.3 เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน

1.4 เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจชุมชนเป็นอย่างดี

2) ผู้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เป็นที่ยอมรับด้านการสื่อ ความหมายการท่องเที่ยว ได้แก่ มัคคุเทศก์มืออาชีพ จำนวน 2 คน นักวิชาการทางด้าน การการท่องเที่ยว จำนวน 7 คน ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกโดยใช้หลักเหตุผลและวิจารณ์ญาณ ของผู้วิจัย โดยเลือกกลุ่มผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องการสื่อความหมายทางด้าน การท่องเที่ยวจากทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชน

3) นักท่องเที่ยว จำนวน 11 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากผู้ที่มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม FAM Trip

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การศึกษาวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัย เชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นการศึกษาประเด็นการวิเคราะห์สถานการณ์ การสื่อความหมายการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านส้อง การสร้างกระบวนการ พัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวในชุมชน และการพัฒนานักสื่อความหมาย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน ตำบลบ้านส้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้เทคนิคกระบวนการ พัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control Evaluation - AICE) เพื่อประชุม เชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาส แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัญหา

ข้อจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้เกี่ยวข้องต่างๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางในการพัฒนากระบวนการต่อไป ซึ่งเทคนิค AICE มีขั้นตอนดังนี้

1. **ขั้น Appreciation (A)** ขั้นนี้เป็นขั้นตอนที่ทำให้เกิดการยอมรับ มีความรู้สึกที่ดีต่อกันเกิดพลังร่วมกันและความรู้สึกเป็นเครือข่าย เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีขั้นตอนในการปฏิบัติคือ ให้ผู้ร่วมประชุมทั้งหมดแนะนำตนเองเพื่อให้สมาชิกรู้จักกันและเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันพร้อมกับแจ้งวัตถุประสงค์และความตั้งใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในการจัดประชุม ผู้วิจัยแจ้งประเด็นวัตถุประสงค์ในการจัดประชุมให้ผู้เข้าร่วมประชุมรับทราบ แลกเปลี่ยน และรับฟังความคิดเห็นของผู้ประชุมทุกเรื่องแล้วสรุปออกมาเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ

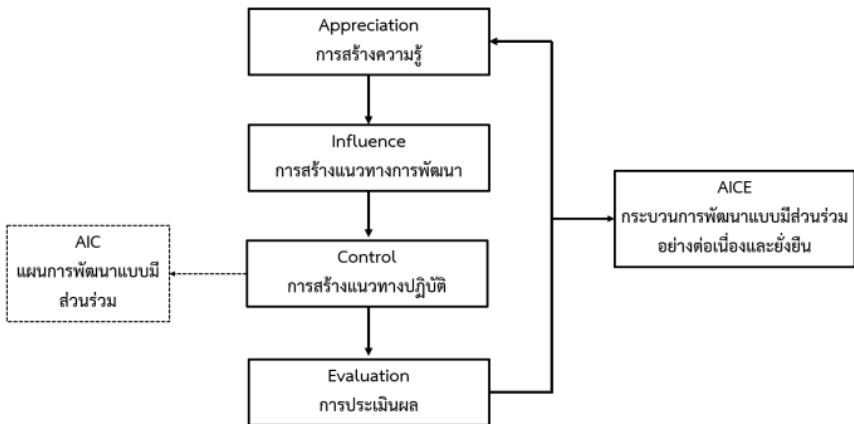
- 1.1 สภาพการทองเที่ยวในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร
- 1.2 สถานการณ์ด้านนักท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร
- 1.3 ท่านคิดว่านักท่องเที่ยวของชุมชนควรพัฒนาหรือไม่อย่างไร

2. **ขั้น Influence (I)** ขั้นนี้เป็นการระดมความคิด (Brainstorming) ระหว่างกลุ่มชาวบ้านจำนวน 15 คน นักวิชาการทางด้านการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์มีอาชีพที่ผู้วิจัยเชิญมาร่วมประชุมโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ซึ่งมีวิธีการคือ ให้นักวิชาการและมัคคุเทศก์มีอาชีพที่ผู้วิจัยเชิญมาให้ความรู้และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนานักท่องเที่ยวของชุมชน และให้ทุกคนในที่ประชุมร่วมกันพิจารณาตัดสินใจกำหนดทางเลือกในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

3. **ขั้น Control (C)** เป็นขั้นตอนในการสร้างแนวปฏิบัติและการดำเนินการตามแผน คือการนำวิธีการต่างๆ มากำหนดเป็นแผนปฏิบัติโดยให้ชาวบ้านในชุมชนร่วมคิดและวางแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผล โดยขั้นตอนนี้ถูกกำหนดไว้ 3 ขั้นตอน คือ

- 1) กำหนดแผนกระบวนการพัฒนาโดยแยกเป็นกลุ่มโครงการ
- 2) กำหนดรายละเอียดในการดำเนินงานในแต่ละของกิจกรรมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่กำหนดขึ้น
- 3) ดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนานักท่องเที่ยวของชุมชน

4. ขั้น Evaluation (E) เป็นขั้นตอนการประเมินผลการพัฒนาตามแผนการพัฒนา โดยการจัดกิจกรรมการฝึกปฏิบัติการทดลองการนำเที่ยว (Pre - travelling) เป็นการประเมินเชิงคุณภาพโดยวิทยากรในฝึกอบรม ได้แก่ มัคคุเทศก์มีอาชีพและเจ้าหน้าที่จากอุทยานแห่งชาติไทร่มเย็น และกิจกรรมการทดลองการจัดนำเที่ยวในรูปแบบ Familiarization Trip (FAM Trip) ประชากรที่ใช้ในการประเมินเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม FAM Trip จำนวน 21 คน ประกอบด้วยผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เป็นที่ยอมรับด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยว ได้แก่ มัคคุเทศก์มีอาชีพ นักวิชาการทางการท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจทัวร์ และนักท่องเที่ยวผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมการจัดกิจกรรมทดลองเส้นทางท่องเที่ยว (FAM Trip) โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานการสื่อความหมายท้องถิ่นที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากคู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน และคู่มือหลักสูตรการจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้นำการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกับสมาชิกกลุ่มนักสื่อความหมายชุมชนบ้านส้องมาใช้เป็นแนวทางในการประเมินระดับมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง

ภาพที่ 1 โครงสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (AICE) ปรับประยุกต์จากเทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (AIC) อรพินท์ สฟโชคชัย (2537)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้กิจกรรมศึกษาดูงานชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบเพื่อเพิ่มเติมองค์ความรู้ และประสบการณ์ด้านการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนและใช้กระบวนการ AICE ในการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ทำให้ได้ผลวิเคราะห์สถานการณ์การสื่อความหมาย การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง กระบวนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวในชุมชน การพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน และผลประเมินการพัฒนา นักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการดำเนินการ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

สถานการณ์การสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง จังหวัด สุราษฎร์ธานี

ขั้นตอนการสร้างความรู้ให้เห็นคุณค่า (Appreciation) เป็นขั้นตอนของการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างคนในชุมชนใน 2 ประเด็น ดังนี้

1) การวิเคราะห์สถานการณ์การสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนในอดีต และปัจจุบัน บ้านส้องเป็นชุมชนที่ให้บริการทางด้านการท่องเที่ยว ตั้งอยู่ในอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นชุมชนที่มีความพร้อมที่จะได้รับการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว ด้วยเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ได้แก่ เชิงประวัติศาสตร์ โดยแต่เดิมนั้นพื้นที่เวียงสระมีที่ตั้งเป็นศูนย์กลางของเมืองศรีวิชัย และยังมีประวัติศาสตร์ ความเป็นมาที่ยาวนานเกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์ มากกว่าพื้นที่นี้ยังอุดมไปด้วยทรัพยากร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก รวมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ดั้งเดิมของชาวบ้านที่สืบทอดกันมา จากการจัดการประชุมกลุ่มย่อยในประเด็นเรื่องข้อมูล สถานการณ์การสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนได้ข้อมูลดังนี้ ปัจจุบันบ้านส้องได้เริ่ม เปิดชุมชนเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวโดยได้เริ่มเอาแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน เข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดการสื่อความหมายการท่องเที่ยว โดยใช้คณะกรรมการบริหารงาน เดียวกับกลุ่มบริหารจัดการชุมชนที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรื่องการท่องเที่ยว มีรูปแบบ การจัดการแบบง่าย ๆ ยังไม่มีการกำหนดโครงสร้างและการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากร ในพื้นที่ที่เฉพาะเจาะจงในการจัดการด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน

การสื่อความหมายการท่องเที่ยวของบ้านส้องจึงยังไม่สามารถดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพได้ โดยปัจจุบันกลุ่มผู้นำชุมชนและอาสาสมัครชาวบ้านหมุนเวียนกันทำหน้าที่ในการดำเนินงานด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยวในชุมชน ตั้งแต่การดูแลต้อนรับการนำเที่ยวและการเล่าเรื่องราวเรื่องเล่าเกี่ยวกับชุมชนแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนโดยใช้ทักษะความสามารถในการเล่าเรื่องที่ตนมีอยู่โดยเล่าเรื่องราวในแง่มุมที่ตนเองเคยรับรู้มาจาประสบการณ์เดิมเท่านั้นและไม่มีการกำหนดโครงสร้างในการสื่อความหมายการท่องเที่ยว

2) การกำหนดอนาคตของทิศทางของการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน ในประเด็นอนาคตในการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นพบว่า ชาวบ้านต่างมีความต้องการในการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมด้วยเห็นความสำคัญของการสื่อความหมายการท่องเที่ยวที่เป็นองค์ประกอบหลักสำคัญในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน มากกว่านั้นยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวในชุมชนให้ปรากฏแก่สายตาผู้มาเยือนโดยมีความต้องการในการพัฒนา ดังนี้ การพัฒนามาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยว บ้านส้องได้เปิดชุมชนเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและมีเพียงตัวแทนชาวบ้านที่คอยทำหน้าที่ในการสื่อความหมายและการสื่อความหมายก็ไปอย่างไม่มีโครงสร้างและด้วยชาวบ้านเล็งเห็นถึงความสำคัญของนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวในฐานะตัวแทนชุมชนซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อความประทับใจของนักท่องเที่ยว ชาวบ้านจึงเห็นว่าควรได้รับการฝึกอบรมจากผู้นำเที่ยวมืออาชีพที่มีประสบการณ์เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ถึงสถานการณ์ปัจจุบันของนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้องและการกำหนดทิศทางการพัฒนาในอนาคตที่ชาวบ้านต้องการ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการสร้างความรู้และเห็นคุณค่า (Appreciation)

ประเด็น	ปัจจุบัน	อนาคต
ข้อมูลสถานการณ์การสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน	- บ้านส้องได้เริ่มเปิดชุมชนเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว โดยได้เริ่มเอาแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) เข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดการสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยใช้คณะกรรมการบริหารงานเดียวกับกลุ่มบริหารจัดการชุมชน	- เป็นชุมชนที่มีระบบบริหารจัดการและพัฒนามาตรฐานด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนสูงสุด ทั้งด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวและเสริมสร้างรายได้แก่ชุมชน
	- กลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านทำหน้าที่ดูแลต้อนรับ การนำเที่ยวและการเล่าเรื่องราวเรื่องเล่าแก่นักท่องเที่ยว โดยการอาสาสมัครและมีการสื่อความหมายแบบไม่มี การกำหนดโครงสร้างและเล่าตามประสบการณ์เท่านั้น	
ความต้องการในการพัฒนา	- ต้องการในการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม	- การพัฒนามาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยว

กระบวนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านส้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์ (Influence) ผู้วิจัยได้จัดประชุมร่วมระดมสมองอภิปราย และลงคะแนนเลือกโครงการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวตามประเด็นความต้องการในการพัฒนาของชุมชนบ้านส้อง และสังเคราะห์ตามแนวทางการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้องที่ได้กำหนดร่วมกันในขั้นตอนการสร้างความรู้ให้เห็นคุณค่า ดังนี้

การพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาให้เกิดเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายที่สอดคล้องกับบริบทความเป็นชุมชนท้องถิ่นและเหมาะสมในการนำมาปรับใช้ในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งได้แนวทางในการพัฒนานักสื่อความหมายของชุมชน และนักสื่อความหมายชุมชนที่ได้รับการพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐานที่ร่วมกันกำหนด

ตารางที่ 2 กิจกรรมหรือแผนงานที่ได้จากขั้นตอนการสร้างปฏิสัมพันธ์ (Influence)

แผนงานการพัฒนาตามความต้องการของชุมชน	รายละเอียดของกิจกรรม
พัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน	การสร้างเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยว
	การประเมินสมรรถนะปัจจุบันนักสื่อความหมายท้องถิ่น
	การอบรมพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน
	การประเมินผลการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยว

ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติและควบคุม (Control) แผนงานการพัฒนา
นักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วย 3 โครงการ ประกอบด้วย
การจัดโครงการ 1) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน
2) การประเมินสมรรถนะปัจจุบันของชุมชนด้านนักสื่อความหมายท้องถิ่น 3) การอบรม
เชิงปฏิบัติการนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน และ 4) การประเมินมาตรฐาน
นักสื่อความหมายการท่องเที่ยว ดังนี้

1) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน

หลักการและเหตุผล

บ้านส้องเป็นชุมชนที่มีปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่หลากหลาย
ทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และชุมชนบ้านส้องยังมีมรดกตกทอดที่อยู่ใน
รูปแบบของเรื่องราวเรื่องเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์
ทั้งด้านศาสนาและด้านการเมืองที่น่าสนใจ แต่ชุมชนบ้านส้องยังขาดการสื่อความ
หมายทางการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านการจัดการท่องเที่ยวที่สำคัญ
ซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจและประทับใจของนักท่องเที่ยวดังที่ Parichat Singhasaktrakul
et al, (2010) ได้กล่าวว่าการจัดเตรียมผู้นำเที่ยวท้องถิ่นสำหรับการถ่ายทอดความรู้และ
เรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงศักยภาพ
ด้านการท่องเที่ยวและความต้องการของนักท่องเที่ยว มากกว่านั้นกระบวนการการพัฒนา
ที่ด้นนั้นจำเป็นต้องมีการกำหนดแนวทางในการพัฒนาและมีการใช้เกณฑ์มาตรฐานที่เหมาะสม
เพื่อให้การพัฒนาบรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ได้เกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน

กิจกรรม

1. การศึกษาคู่มือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์มาตรฐานผู้นำเที่ยวโดยใช้
คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวชุมชนและคู่มือหลักสูตรการจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้นำ
การท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งมีเกณฑ์และแนวทางในการสร้างมาตรฐานที่สอดคล้องการบริบท
ของการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชน

2. การสังเคราะห์ข้อมูลและสรุปเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวยุคใหม่

สถานที่จัดโครงการ	สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านส้อง
ระยะเวลาดำเนินโครงการ	1 วัน
ผู้ดูแล/ประสานงาน	ทีมงานวิจัยและชาวบ้าน

2) การประเมินสมรรถนะปัจจุบันของชุมชนด้านนักสื่อความหมายท้องถิ่น

หลักการและเหตุผล

การดำเนินการพัฒนานักสื่อความหมายชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนอกจากการนำเกณฑ์มาตรฐานมาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาอย่างเหมาะสมแล้วนั้น การประเมินความรู้ ทักษะและความสามารถปัจจุบันด้านการสื่อความหมายของชาวบ้านโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายชุมชน จึงเป็นอีกหนึ่งขั้นตอนสำคัญที่ควรดำเนินการก่อนการอบรมพัฒนาเพื่อให้ทราบปัญหา และสามารถดำเนินการพัฒนาอย่างตรงจุดสอดคล้องกับ Rylatt and Lohan, (1995 อ้างถึงใน วรรณภา ลือกิตินันท์) ที่กล่าวว่าสมรรถนะสามารถใช้เป็นมาตรฐานในการออกแบบการฝึกอบรมซึ่งกล่าวถึงความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่กลายเป็นพื้นฐานของโปรแกรมการฝึกอบรม

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินความรู้ ทักษะและความสามารถปัจจุบันของนักสื่อความหมายชุมชนบ้านส้องและได้แนวทางในการจัดอบรมเพื่อพัฒนานักสื่อความหมายชุมชนตามเกณฑ์มาตรฐานฯ

กิจกรรม

1. การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อวิเคราะห์สมรรถนะปัจจุบันของนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวยุคใหม่ของชุมชนบ้านส้อง โดยการตั้งคำถามแบบมีโครงสร้างตามเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ได้ร่วมกันกำหนดขึ้น

2. การสรุปแนวทางในการจัดอบรมการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวยุคใหม่ของชุมชนบ้านส้อง

สถานที่จัดโครงการ

สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านส้อง

ระยะเวลาดำเนินโครงการ

1 วัน

ผู้ดูแล/ประสานงาน

ทีมงานวิจัยและชาวบ้าน

3) การอบรมเชิงปฏิบัติการนักร้องความหมายการท่องเที่ยวชุมชน

หลักการและเหตุผล

ชุมชนบ้านส้องมีผู้นำชุมชนและชาวบ้านเป็นตัวแทนทำหน้าที่ในการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือน การสื่อความหมายของชาวบ้านนั้นใช้ทักษะความสามารถในการเล่าเรื่องที่ตนมีอยู่โดยเล่าเรื่องราวในแง่มุมที่ตนเองเคยรับรู้มาจาประสบการณ์เดิมเท่านั้นและไม่มีการกำหนดโครงสร้างในการสื่อความหมาย ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลที่มีความคลาดเคลื่อนและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การสร้างมาตรฐานนักร้องความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้องจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนา ซึ่งนักร้องความหมายการท่องเที่ยวในชุมชนเปรียบเสมือนตัวแทนของบ้านที่ทำหน้าที่ในการต้อนรับ ดูแล ถ่ายทอดความรู้ เล่าเรื่องราวที่น่าสนใจของชุมชน และสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่แขกผู้มาเยือน (Macbin, 1989) นักท่องเที่ยวจะเดินทางกลับบ้านด้วยความประทับใจและอยากจะกลับมาเยือนซ้ำหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับผู้นำเที่ยวเป็นสำคัญ มากกว่านั้นความรู้และทักษะของนักร้องความหมายยังเป็นสิ่งสะท้อนถึงมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนอีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาทักษะนักร้องความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้องตามเกณฑ์มาตรฐานนักร้องความหมายการท่องเที่ยวชุมชน

กิจกรรม

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนา นักร้องความหมายการท่องเที่ยวชุมชน โดยเชิญมัคคุเทศก์มืออาชีพมาพัฒนาความรู้ ทักษะ โดยการบรรยาย การสาธิต เกี่ยวกับคุณสมบัติของการเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี เช่น จรรยาบรรณของการเป็นมัคคุเทศก์ การปรับตัวตามสถานการณ์ที่พบในระหว่างการเดินทาง และการสร้างแรงบันดาลใจและปรับเปลี่ยนทัศนคติเพื่อให้เกิดความกล้าสื่อสารกับนักท่องเที่ยว

2. การฝึกปฏิบัติการทดลองการนำเที่ยว (Pre - travelling) โดยการเลือกเรื่องราวในท้องถิ่นที่ตนสนใจนำเสนอต่อผู้เข้าร่วมอบรม โดยการจำลองสถานการณ์เสมือนว่าได้นำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อฝึกฝนทักษะการสื่อความหมายผ่านประสบการณ์จริง

3. การประเมินเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนาทักษะการสื่อความหมายการท่องเที่ยว โดยการรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อความหมายจากมัคคุเทศก์มืออาชีพ

สถานที่จัดโครงการ

สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านส้อง

ศาลาหมู่บ้าน บ้านสวนกล้วย

ระยะเวลาดำเนินโครงการ

30 ชั่วโมง

ผู้ดูแล/ประสานงาน

ทีมงานวิจัยและชาวบ้าน

4) การประเมินมาตรฐานหนังสือความหมายการท่องเที่ยว

หลักการและเหตุผล

กระบวนการประเมินผลการดำเนินการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาของการดำเนินการพัฒนาเพื่อสะท้อนให้เห็นผลของการดำเนินการพัฒนาอันจะนำไปสู่การคิดและกำหนดแนวทางในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นเครื่องมือสำคัญในการทบทวนเพื่อถอดบทเรียนของการอบรมเพื่อพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวโดยการให้วิทยากรประเมินผลการพัฒนาทักษะของสมาชิกกลุ่มนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวตามประเด็นการอบรมที่ได้กำหนดพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนา และประเมินโดยใช้วิธีการเชิงปริมาณซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดผลการดำเนินการวิจัยว่ามีความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่โดยให้ผู้ร่วมกิจกรรมการนำเที่ยวเป็นผู้ประเมิน ซึ่งการประเมินผลโครงการพัฒนาถือว่าเป็นประเด็นที่สำคัญมากเป็นส่วนสะท้อนให้เห็นถึงความยั่งยืนของการพัฒนา

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินทักษะนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้องตามเกณฑ์มาตรฐานหนังสือความหมายการท่องเที่ยวชุมชน

กิจกรรม

1. การประเมินความรู้และทักษะการสื่อความหมายการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านส้อง เป็นกิจกรรมหลังจากการฝึกปฏิบัติการทดลองนำเที่ยวที่ชาวบ้านได้ฝึกปฏิบัติเสมือนนำเที่ยวจริงในแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีมัคคุเทศก์มืออาชีพและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติได้มาร่วมเรียนรู้ร่วมกันประเมินโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับผลการพัฒนาการสื่อความหมายของกลุ่มนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้องในภาพรวม

2. การประเมินมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านส้อง ใช้การจัดกิจกรรมในรูปแบบ Familiarization Trip โดยการเชิญมัคคุเทศก์มืออาชีพ นักวิชาการทางด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว มาร่วมการทดลองการจ้ดนำเที่ยวและประเมินผลการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนพร้อมให้ข้อเสนอแนะ

สถานที่จัดโครงการ

สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านส้อง

ศาลาหมู่บ้าน บ้านสวนกล้วย

แหล่งท่องเที่ยวในตำบลบ้านส้อง

ระยะเวลาดำเนินโครงการ

3 วัน

ผู้ดูแล/ประสานงาน

ทีมงานวิจัยและชาวบ้าน

การพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านส้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการดำเนินโครงการเพื่อพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง โดยมีกิจกรรมย่อยที่ดำเนินการเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดังนี้

1) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง ใช้กิจกรรมการสนทนากลุ่มย่อยและระดมสมองเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้องในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลอ้างอิง ได้แก่ เกณฑ์มาตรฐานมัคคุเทศก์ คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยว

โดยชุมชน และคู่มือหลักสูตรการจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้นำการท่องเที่ยวโดยชุมชนของสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้ได้เกณฑ์มาตรฐานทักษะการสื่อสารการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความเหมาะสมกับบริบท ศักยภาพ และข้อจำกัดของชาวบ้านและความเป็นชุมชนท้องถิ่น และสามารถนำมาใช้ในกระบวนการประเมินสมรรถนะและพัฒนาทักษะการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านส้องในขั้นตอนต่อไป เกณฑ์มาตรฐานทักษะการสื่อสารการท่องเที่ยวชุมชน แบ่งเป็น 3 ด้าน 14 ข้อย่อย โดยมีด้านคุณสมบัติ 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การเป็นคนในชุมชนและเป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวรวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน 2) การผ่านการฝึกอบรม/รู้ข้อมูลของชุมชน 3) คุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นนักสื่อสารความหมายที่ดี ด้านความรู้ 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ความสามารถในการสื่อสารความหมายเรื่องราววัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) นักความสามารถในการแนะนำข้อปฏิบัติเพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ความสามารถในการสื่อสารความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน 4) ความรู้เรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้น และด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบและจรรยาบรรณนักสื่อสารความหมาย 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ทักษะการสื่อสารความหมาย 2) การปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมกับนักท่องเที่ยว 3) สภาพร่างกายที่พร้อมในการปฏิบัติงาน 4) ทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ข้อมูลกลุ่มท่องเที่ยว ข้อมูลการปฏิบัติในการท่องเที่ยวในชุมชนและการทำกิจกรรมต่างๆ 5) ทักษะในการประเมินความพร้อมทางร่างกายและจิตใจของนักท่องเที่ยวและสามารถให้คำแนะนำที่เหมาะสม 6) การแจ้งให้กับนักท่องเที่ยวทราบถึงจุดที่มีความเสี่ยงเรื่องความปลอดภัยและข้อควรระวัง 7) การวางแผนและประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องล่วงหน้า

2) การประเมินสมรรถนะปัจจุบันนักสื่อสารความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง ใช้กิจกรรมการตั้งประเด็นคำถามโดยใช้ข้อมูลจากเกณฑ์มาตรฐานทักษะการสื่อสารการท่องเที่ยวชุมชน และร่วมกันคิดและวิเคราะห์สภาพปัญหาทำให้ได้แนวทางในการพัฒนานักสื่อสารความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง แบ่งผลการสังเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ด้านตามเกณฑ์มาตรฐานทักษะการสื่อสารการท่องเที่ยวชุมชน ดังนี้

2.1 ด้านคุณสมบัติ สมาชิกในกลุ่มนักสื่อสารความหมายทุกคนประเมินตนเองว่ามีคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นนักสื่อสารความหมายที่ดี แต่อย่างไรก็ตามมีความคิดเห็น

ตรงกันว่าคุณสมบัติบางด้านนั้นต้องอาศัยการพัฒนาโดยเรียนรู้จากผู้มีความเชี่ยวชาญ กรณีศึกษา และการทดลองปฏิบัติจริง เช่น การมีไหวพริบปฏิภาณ การรู้จักควบคุมอารมณ์ การตัดสินใจเหมาะสมกับสถานการณ์ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

2.2 ด้านความรู้ สมาชิกกลุ่มการสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้องส่วนใหญ่ประเมินตนเองว่าถึงแม้สมาชิกกลุ่มจะมีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลในชุมชนแต่อย่างไรก็ตามสมาชิกกลุ่มควรได้รับพัฒนามาตรฐานด้านข้อมูลการสื่อความหมายของชุมชนบ้านส้อง เพื่อให้การสื่อความหมายเป็นไปในแนวทางเดียวกัน รวมทั้งควรได้รับการพัฒนาทักษะการสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

2.3 ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และจรรยาบรรณนักสื่อความหมายการท่องเที่ยว สมาชิกกลุ่มให้ข้อมูลไปในทางเดียวว่าทุกคนก็ควรได้รับการอบรมให้ความรู้ด้านจรรยาบรรณนักสื่อความหมายรวมทั้งควรได้รับการพัฒนาด้านทักษะในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ที่ระบุไว้ในเกณฑ์มาตรฐาน เช่น ทักษะในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การแนะนำให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ทักษะในการประเมินความพร้อมทางร่างกายและจิตใจของนักท่องเที่ยวต่อกิจกรรมที่ทำและการให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว การแจ้งข้อมูลจุดที่มีความเสี่ยงเรื่องความปลอดภัยและข้อควรระวัง ทักษะการวางแผนและประสานงาน

3) การอบรมเชิงปฏิบัติการนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง ใช้การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ ได้แก่ มัคคุเทศก์มืออาชีพและเจ้าหน้าที่จากอุทยานแห่งชาติได้ร่วมนำความรู้และข้อเสนอแนะด้านการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วย ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่ การอบรมโดยการบรรยาย การสาธิต และการฝึกปฏิบัติการทดลองการนำเที่ยว (Pre - travelling) ดังนี้

3.1 การอบรมโดยการบรรยาย การสาธิต ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อยกับสมาชิกกลุ่มการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้องในกิจกรรมการประเมินสถานะปัจจุบันของชุมชนด้านนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนมาสังเคราะห์ ทำให้ได้แนวทางในการอบรมการพัฒนานักสื่อความหมายชุมชนเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

การพัฒนาด้านความรู้ด้านนักร้องสื่อความหมายเชิงนิเวศ โดยวิทยากร
บรรยายประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การปฏิบัติตน
ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวทางการให้ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรเชิงนิเวศรวมทั้ง
ข้อมูลชุมชน เรื่องราววัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาความรู้ด้านคุณสมบัติและจรรยาบรรณของนักสื่อความหมาย โดยวิทยากรบรรยายประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความหมายของการสื่อความหมายชุมชน บทบาทหน้าที่ของนักสื่อความหมายท้องถิ่น คุณสมบัติที่ดีของนักสื่อความหมาย และจรรยาบรรณของนักสื่อความหมายชุมชน

การพัฒนาทักษะการสื่อความหมายการท่องเที่ยว โดยวิทยากรได้ใช้วิธีการบรรยายและสาธิตเกี่ยวกับวิธีการสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การให้ข้อมูลที่สำคัญแก่นักท่องเที่ยว และมีการฝึกปฏิบัติโดยการทดลองการนำเสนอ โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารประกอบการสื่อความหมายเชิงนิเวศชุมชนบ้านส้องในการฝึกปฏิบัติทดลองสื่อความหมายท่องเที่ยว

3.2 การฝึกปฏิบัติการทดลองการนำเที่ยว (Pre - travelling) เป็นขั้นตอนการฝึกปฏิบัติโดยให้สมาชิกกลุ่มการสื่อความหมายการท่องเที่ยวบ้านส้องได้ทดลองการนำเที่ยวโดยใช้ข้อมูลจากเอกสารประกอบการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้องฉบับจำลอง ประกอบการสื่อความหมาย โดยการจำลองสถานการณ์เสมือนว่าได้นำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อฝึกฝนทักษะการสื่อความหมายการท่องเที่ยวผ่านประสบการณ์จริง

4) การประเมินมาตรฐานนักร้องความหมายการท่องเทียวชุมชนบ้านล้อง

ขั้นตอนการประเมินผลการพัฒนา (Evaluation) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ AICE ภายหลังจากการศึกษาดูงาน การสร้างกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมกับชาวบ้านในชุมชน และการลงมือพัฒนาตามแผนกระบวนการพัฒนา ใช้กิจกรรมการประเมินทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยแบ่งกิจกรรมการประเมินเป็น 2 กิจกรรม ได้แก่

- 1) การประเมินความรู้และทักษะการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง
- 2) การประเมินมาตรฐานการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง ดังนี้

1) การประเมินความรู้และทักษะการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง

1.1 ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว ผู้เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน โดยสามารถถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนและทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนที่ดีขึ้น แต่ยังคงต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริงเนื่องจากการสื่อความหมายเชิงนิเวศนั้นความถูกต้องครบถ้วนของการให้ข้อมูลมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยข้อมูลเหล่านั้นจะส่งผลต่อการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว รวมทั้งความประทับใจที่ได้จากความรู้ในระหว่างการท่องเที่ยวซึ่งจะส่งผลต่อความรู้สึกคุ้มค่าที่เกิดจากการเดินทางท่องเที่ยวในครั้งนั้น

1.2 ความรู้ด้านคุณสมบัติและจรรยาบรรณของนักสื่อความหมาย ผู้เข้าร่วมอบรมส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจเกี่ยวกับคุณสมบัติพื้นฐานของนักสื่อความหมายชุมชน เช่น นักสื่อความหมายควรเป็นคนในชุมชนรวมทั้งได้รับการยอมรับจากชุมชน และนักสื่อความหมายชุมชนควรผ่านการฝึกอบรมพัฒนาความรู้ด้านการสื่อความหมายโดยผู้เข้าร่วมอบรมจะนำไปเป็นแนวทางในการคัดเลือกชาวบ้านเข้าสู่กลุ่มนักสื่อความหมายในอนาคต และจากข้อสังเกตด้านคุณสมบัติ ผู้เข้าร่วมอบรมทุกคนมีคุณสมบัติดังกล่าวและยังเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านข้อมูลและทรัพยากรของชุมชนเป็นอย่างดี เพียงแต่ยังต้องพัฒนาตนเองจากประสบการณ์จริงมากขึ้น ส่วนด้านคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นนักสื่อความหมาย เช่น การตรงต่อเวลา ความมีอัธยาศัยไมตรีนั้น ผู้เข้าร่วมฯ มีคุณสมบัติพื้นฐานด้านนี้เป็นส่วนใหญ่โดยสังเกตจากพฤติกรรมในระหว่างการเข้าร่วมอบรม ส่วนคุณสมบัติด้านอื่นๆ เช่น การไหวพริบปฏิภาณ การรู้จักควบคุมอารมณ์ การตัดสินใจที่ดี และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้านั้น ผู้เข้าร่วมอบรมได้รับการพัฒนาความรู้ในด้านนี้โดยวิทยากรได้มีการบรรยายให้ความรู้ และยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่เกี่ยวกับปัญหาด้านการนำเที่ยว หลังจากนั้นให้ผู้เข้าร่วมฯ ร่วมกันระดมความคิดเห็น วิเคราะห์สถานการณ์ และนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาพร้อมกัน พบว่าผู้เข้าร่วมฯ มีการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีศึกษาดังกล่าวได้ดี ทำให้สามารถประเมิน

ได้ว่าผู้เข้าร่วมฯ มีความเข้าใจและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนามาตรฐานการเป็น นักสื่อความหมายที่มีคุณภาพได้

1.3 ความรู้ด้านทักษะการสื่อความหมายการท่องเที่ยว ผู้เข้าร่วมอบรมทุกคนมีการพัฒนาด้านทักษะการสื่อความหมายโดยแสดงให้เห็นถึงทักษะการคัดเลือกข้อมูลที่น่าสนใจเพื่อนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งในช่วงแรกนั้นผู้เข้าร่วมอบรมใช้วิธีการสื่อความหมายโดยเล่าเรื่องราวทั้งหมดที่ตนเองมีอยู่และให้ข้อมูลในลักษณะที่เป็นทางการมากเกินไป โดยสังเกตได้จากการนำเสนอข้อมูลที่เป็นเชิงวิชาการและโทนเสียงที่มีระดับเดียวกันทำให้ขาดความน่าสนใจและความดึงดูดใจ รวมทั้งการจัดลำดับข้อมูลนั้นยังไม่ไปในทิศทางเดียวกัน ในระหว่างการฝึกปฏิบัตินั้น วิทยากรได้ใช้วิธีการสาธิตการสื่อความหมายและให้ฝึกปฏิบัติตามโดยให้ผู้เข้าร่วมฯทุกคนใช้ข้อมูลการสื่อความหมายจากเอกสารประกอบการสื่อความหมายเชิงนิเวศชุมชนบ้านส้อง พบว่า ผู้เข้าร่วมฯสามารถถ่ายทอดข้อมูลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันมากขึ้น รวมทั้งมีความสามารถในการจัดลำดับขั้นตอนการสื่อความหมายที่ดีขึ้น เริ่มด้วยการกล่าวต้อนรับ การแนะนำตนเอง การให้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน การให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนต่างๆ เพื่อรักษาทรัพยากรและความปลอดภัย รวมถึงข้อมูลทรัพยากรและกิจกรรมในพื้นที่ ส่วนด้านทักษะการนำเสนอข้อมูลนั้นผู้เข้าร่วมมีการพัฒนาทักษะการเล่าเรื่องราวให้มีความสนุกสนานและน่าสนใจมากขึ้น โดยมีการใช้โทนน้ำเสียงสูงต่ำและมีการสอดแทรกเรื่องราวตลกขบขันในระหว่างการสื่อความหมาย แต่อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นที่ต้องพัฒนาปรับปรุง ได้แก่ ความแสดงออกถึงความมั่นใจในการสื่อความหมาย รวมถึงทักษะพื้นฐานในการนำเสนอข้อมูล เช่น การใช้สายตาและภาษากายประกอบการสื่อความหมายต่างๆ ซึ่งแนวทางในปรับปรุงนั้นจำเป็นต้องใช้การเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริงในอนาคตเช่นเดียวกันกับประเด็นอื่นๆ ข้างต้น

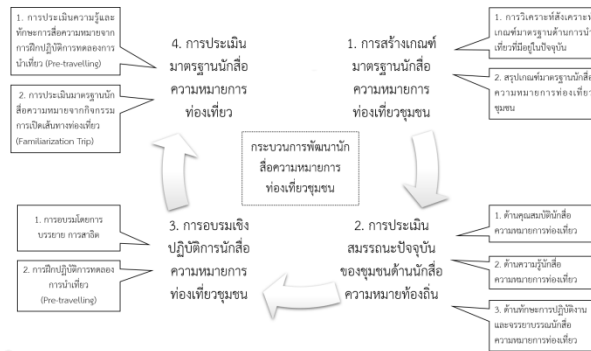
2) การประเมินมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อระดับมาตรฐานการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 3.78 และพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในระดับมากเกือบทุกด้าน โดยมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการสื่อความหมายเรื่องราววัฒนธรรม

วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างน่าสนใจ และด้านทักษะการสื่อความหมาย นำเสนอได้อย่างน่าสนใจ ข้อมูลมีความถูกต้องชัดเจน เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของรายการที่ประเมินทั้งหมด พบว่า ประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามพึงพอใจมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ นักสื่อความหมายมีการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมกับนักท่องเที่ยว นักสื่อความหมายมีสภาพร่างกายที่พร้อมในการปฏิบัติงาน และนักสื่อความหมายเป็นคนในชุมชน เป็นสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว และได้รับการยอมรับจากชุมชน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจด้านคุณสมบัตินักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และด้านความรู้

นอกจากนี้ผู้ประเมินได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อการพัฒนา โดยผู้วิจัยสามารถสรุปตามประเด็นมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน ดังนี้

1. ด้านคุณสมบัติ นักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้องควรสร้างสัญลักษณ์ให้นักท่องเที่ยวรับรู้ว่าเป็นผู้นำเที่ยว เช่น ป้ายแขวนคอ และพัฒนาด้านเครื่องแต่งกายโดยควรสวมใส่เครื่องแต่งกายที่สวยงาม เช่น รองเท้าหุ้มส้น
2. ด้านความรู้ นักสื่อความหมายชุมชนบ้านส้องควรเพิ่มรายละเอียดการให้ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มากขึ้น
3. ด้านทักษะการสื่อความหมาย นักสื่อความหมายชุมชนบ้านส้องควรพัฒนาความมั่นใจในการให้ข้อมูล รวมถึงทักษะการนำเสนอข้อมูล เช่น การใช้สายตาในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว และควรอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวตลอดทั้งการเดินทางโดยใส่ใจรายละเอียดมากขึ้น เช่น การตรวจเช็คความครบถ้วนของจำนวนนักท่องเที่ยว

การพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านส้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 2 กระบวนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง

อภิปรายผล

สถานการณ์การสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง พบว่า ชุมชนบ้านส้องควรมีก่อนหน้านี้ที่มีศักยภาพมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและเมืองคกรที่ให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง ดังงานที่วิจัยของ ศิริมาลย์ วัฒนา และคณะ (2016) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าการพัฒนาภาคีด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นศักยภาพที่ควรส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างสมดุลและต่อเนื่องและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพาพร ไตรบรรณ (2557) ที่กล่าวว่า การขาดความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นปัญหาที่ส่งผลให้การพัฒนาก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนล่าช้า การขาดโครงสร้างการดำเนินงานอย่างเป็นระบบที่กล่าวข้างต้นส่งผลให้ชุมชนขาดศักยภาพในการจัดการด้านการสื่อความหมายทางด้านการท่องเที่ยว บ้านส้องมีผู้นำและตัวแทนชาวบ้านเป็นศักยภาพสำคัญเป็นตัวแทนทำหน้าที่ในการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ทิพาวัน วรรณมรินทร์ (2557) ที่กล่าวว่า เครื่องมือสำคัญต่อการนำเสนอและสื่อความหมายคุณค่าของมรดกของชุมชนคือ คนในชุมชน แต่การสื่อความหมายของชาวบ้านบ้านส้องนั้นใช้ทักษะความสามารถในการเล่าเรื่องที่ตนมีอยู่ โดยเล่าเรื่องราวในแง่มุมมองของตนเองเคยรับรู้มาจากระบบการเดิมอย่างไม่มีโครงสร้างในการ

สื่อความหมายส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลที่มีความคลาดเคลื่อนและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันสอดคล้อง จะเห็นได้ว่าบ้านส้องควรได้รับการพัฒนานักสื่อความหมายชุมชนให้มีมาตรฐานสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกนก เกิดสังข์ (2560) ที่พบว่านักท่องเที่ยวมีความต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวมีผู้นำเที่ยวที่สามารถให้ความรู้เชิงวิชาการได้ อีกประการหนึ่งคือนักสื่อความหมายเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านการท่องเที่ยวในฐานะตัวแทนของชุมชนที่ทำหน้าที่ให้การต้อนรับ อำนวยความสะดวก เป็นผู้ให้ความรู้ และสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยวสอดคล้องกับกรอบแนวคิดท่องเที่ยว 4.0 ของรัฐบาลที่มุ่งการพัฒนาให้ชุมชนท้องถิ่นมีมีคฤศเทศก์นำเที่ยวที่รู้เรื่องราวแหล่งท่องเที่ยวชุมชนท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง สามารถบอกเล่าเรื่องราวได้ดี (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560) ซึ่งการพัฒนาให้เกิดมาตรฐานในสื่อความหมายการท่องเที่ยวนั้น นอกจากการพัฒนาด้านทักษะของผู้สื่อความหมายแล้วจำเป็นต้องพัฒนาเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลการท่องเที่ยวเพื่อการสื่อความหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกันและยังช่วยเก็บรักษาข้อมูลไม่ให้เกิดการสูญหาย และสามารถถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกรุ่นหลานนับเป็นมรดกของชุมชนอย่างหนึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ และ พัทรินทร์ เสริมการดี (2556) ที่สรุปผลว่านักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าการจัดทำสื่อความหมายทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรมและจัดเตรียมมัลติมีเดียท้องถิ่นสำหรับการถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้และมีความสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งชุมชนบ้านส้องสามารถดำเนินการเพื่อให้เกิดการพัฒนาโดยการขอคำแนะนำจากองค์กรที่มีความรู้เฉพาะด้านและองค์กรทางด้านการศึกษามาพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวให้แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประภอศิริ ภักดีพินิจ (2553) ซึ่งได้กล่าวว่าการบริหารจัดการการสื่อความหมายนั้น ชุมชนควรขอรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านงบประมาณและประชาสัมพันธ์รวมถึงมีการเตรียมพร้อมชุมชนโดยรับการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะการสื่อความหมายจากสถาบันการศึกษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

กระบวนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง ได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participatory Action Research) เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยและพัฒนานักสื่อความหมายชุมชนบ้านส้อง โดยเน้นให้เกิดกระบวนการมี

ส่วนร่วมของชาวบ้านตั้งแต่การศึกษาข้อมูล การวางแผนดำเนินงาน การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผล โดยให้ชาวบ้านร่วมกันสร้างเกณฑ์ในการพัฒนามาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนของตนเองโดยใช้คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวชุมชนเป็นแนวทางร่วมกัน วิเคราะห์สมรรถนะของชุมชนด้านนักสื่อความหมายโดยพิจารณาจากเกณฑ์ดังกล่าว สอดคล้องกับ กรรณิกา พิมพ์สร (2554) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญต่อการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่น และอยู่ในขั้นตอนหรือกระบวนการในการจัดทำสื่อความหมายเกือบทุกขั้นตอน กระบวนการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดขึ้น โดยชุมชนประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ ปารณีย์ ศรีสวัสดิ์ และคณะ (2562) ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า ชุมชนควรกำหนดเกณฑ์การสร้างนักสื่อความหมายท้องถิ่นของตนเองเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวของชุมชนตามบริบทของตนเอง 2) การประเมินสมรรถนะปัจจุบันของชุมชนด้านนักสื่อความหมายท้องถิ่น 3) การอบรมเชิงปฏิบัติการนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ที่ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมมีวัตถุประสงค์ให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวพบเห็นคือ 1 ในแนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สอดคล้องกับ ฟองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง และคณะ (2561) ที่สรุปว่า 1 ใน 5 ตัวชี้วัดของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนคือ นักสื่อความหมายท้องถิ่นที่ได้รับการอบรมให้ความรู้กับผู้ที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม และ เบญจมาศ ณ ทองแก้ว และคณะ (2560) ที่ใช้การจัดการโครงการฝึกอบรมนักสื่อความหมายธรรมชาติเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและชุมชนในระบบการท่องเที่ยว และ 4) การประเมินมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน ผู้วิจัยสรุปให้ได้ประเด็นในการจัดอบรมเพื่อพัฒนามาตรฐานนักสื่อความหมายชุมชนบ้านส้อง โดยนักวิจัยได้นำผลสรุปที่ได้นั้นส่งต่อให้วิทยากรเพื่อสร้างเครื่องมือในการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับปัญหาด้านนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง ซึ่งผลจากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ได้ชาวบ้านได้รับการพัฒนาศักยภาพสอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ สิทธิณัฐ ประพุทธินติสาร (2545) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของคนที่อยู่กับปัญหาในบริบทของชุมชน โดยมีผู้เกี่ยวข้อง

อย่างน้อย 3 ฝ่าย คือ ชาวบ้าน นักพัฒนาที่มาจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนและนักวิชาการที่เป็นนักวิจัยเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ในชุมชน โดยมีกระบวนทัศน์เฉพาะเจาะจง (Specific Paradigm) กับปัญหาหนึ่งและเชื่อว่าเป้าหมายคือ การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาใหม่หรือปรับปรุงข้อค้นพบทฤษฎีที่เหมาะสมกับปัญหา รวมทั้งมีวิธีการวิจัยที่เหมาะสมในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาของกลุ่มที่อยู่กับปัญหาให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

เกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณสมบัติ ด้านความรู้ และด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบและจรรยาบรรณนักสื่อความหมาย สอดคล้องกับแบบประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (ENTSP) ของ ดร.ชนิ เอมพันธุ์ (2549) ที่ได้รับตัวชี้วัดเรื่อง รูปแบบ เนื้อหาความรู้และวิธีการสื่อความหมาย ไว้ในเกณฑ์การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และการสื่อความหมาย หากพิจารณามาตรฐานนักสื่อความหมายท้องถิ่นและการบริการของผู้นำเที่ยวชุมชนตามระบบ SME (Safety Meaning Service) พบว่า มีความสอดคล้องกันทุกประเด็นและสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเด็นหลักในการพัฒนา ได้แก่ ด้านคุณสมบัติการเป็นนักสื่อความหมาย ด้านความรู้ในการสื่อความหมายชุมชน ด้านทักษะการสื่อความหมาย และด้านจรรยาบรรณนักสื่อความหมาย (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานมัคคุเทศก์ที่ระบุไว้ในมาตรฐานธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ที่ได้แบ่งเกณฑ์การประเมินระดับมาตรฐานของมัคคุเทศก์ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะการปฏิบัติงาน และด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2551) หากแต่ในส่วนของตัวชี้วัดย่อยนั้นยังมีความแตกต่าง ด้วยจุดประสงค์หลักในการพัฒนาชาวบ้านในชุมชนที่มีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน เช่น การศึกษา อายุ อาชีพ ให้มีความสามารถในการสื่อความหมายทรัพยากรในพื้นที่ของตนแก่ผู้มาเยือน โดยเกณฑ์มาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนได้ถูกนำมาใช้ในขั้นตอนการประเมินสมรรถนะนักสื่อความหมาย การพัฒนานักสื่อความหมาย และการประเมินมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชน บ้านส้อง สอดคล้องกับข้อเสนอแนะงานวิจัยของ ปารณีย์ ศรีสวัสดิ์ และคณะ (2562) ที่กล่าวว่า ควรใช้เกณฑ์การสร้างนักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเป็นแนวทางในการพัฒนานักสื่อความหมายในชุมชนท่องเที่ยว

สมรรถนะปัจจุบันนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง นักสื่อความหมายการท่องเที่ยวบ้านส้องควรได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติบางด้านโดยการเรียนรู้และได้รับการฝึกอบรมจากผู้มีความเชี่ยวชาญ การเรียนรู้จากกรณีศึกษา และการทดลองปฏิบัติจริง เช่น การมีไหวพริบปฏิภาณ การรู้จักควบคุมอารมณ์ การตัดสินใจเหมาะสมกับสถานการณ์ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวบ้านส้องควรได้รับพัฒนามาตรฐานด้านข้อมูลการสื่อความหมายของชุมชนบ้านส้อง เพื่อให้การสื่อความหมายเป็นไปในแนวทางเดียวกัน สอดคล้องกับ ประกอบศิริ ภักดีพินิจ ที่กล่าวว่า การสื่อความหมายที่ดีควรมีการนำเสนอเนื้อหาที่ถูกต้องชัดเจนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว (ประกอบศิริ ภักดีพินิจ, 2553) รวมทั้งควรได้รับการพัฒนาทักษะการสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพด้วย ดังที่ รักษิตา ศิริ (2557) กล่าวว่า ปัญหาที่พบเกี่ยวกับระบบการสื่อความหมายในชุมชนเกิดจากการให้ข้อมูลที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันซึ่งเกิดจากมโนคติทัศนคติการอบรม นักสื่อความหมายการท่องเที่ยวบ้านส้องจึงควรได้รับการอบรมให้ความรู้ด้านจรรยาบรรณนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวรวมทั้งควรได้รับการพัฒนาด้านทักษะในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ที่ระบุไว้ในเกณฑ์มาตรฐานฯ

นักสื่อความหมายการท่องเที่ยวบ้านส้องได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านส้อง ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่ การอบรมโดยการบรรยาย การสาธิต และการฝึกปฏิบัติการทดลองการนำเที่ยว (Pre - travelling) 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ด้านนักสื่อความหมายเชิงนิเวศ สอดคล้องกับ ประกอบศิริ ภักดีพินิจ (2553) ที่กล่าวว่า การสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวในชุมชนจำเป็นต้องสอดแทรกความรู้ทางด้านการอนุรักษ์วิถีชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างถูกวิธี และสอดคล้องกับ ดารณี ด่านวันดี (2549) ที่อธิบายว่า การสื่อความหมายจะช่วยให้เกิดการป้องกันผลกระทบและรักษาสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยว 2) ด้านคุณสมบัติและจรรยาบรรณของนักสื่อความหมาย และ 3) การพัฒนาทักษะการสื่อความหมายการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว (ปารณีย์ ศรีสวัสดิ์ และคณะ, 2562) และโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพคหบดีสำหรับผู้นำเที่ยว พ.ศ. 2561 (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ที่ประกอบด้วย

ความรู้ทางวิชาการ ความรู้เฉพาะอาชีพ และการฝึกปฏิบัติการสื่อความหมายในพื้นที่จริง การประเมินมาตรฐานนักสื่อความหมายการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้อง พบว่า ผู้ประเมินได้ให้ข้อเสนอแนะโดยต้องการให้นักสื่อความหมายการท่องเที่ยวพัฒนาความมั่นใจ ในการให้ข้อมูล รวมถึงทักษะการนำเสนอข้อมูล เช่น การใช้สายตาในการสื่อสารกับ นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการสำรวจของ ปารณีย์ ศรีสวัสดิ์ และคณะ (2562) ที่สรุปได้ว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการนักสื่อความหมายที่สื่อสารได้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การดำเนินโครงการพัฒนานักสื่อความหมายการท่องเที่ยวชุมชน จำเป็นต้องพัฒนา วิธีการดำเนินโครงการเพื่อให้สอดคล้องกับความแตกต่างของชาวบ้านด้านปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา จากการดำเนินโครงการวิจัย พบว่า การพัฒนาทักษะ ชาวบ้านในชุมชนนั้นไม่สามารถเห็นผลได้ในเวลาอันสั้นและการพัฒนาให้เกิดมาตรฐาน เดียวกันนั้นทำได้ยาก ด้วยการดำเนินการวิจัยตามเวลาที่กำหนดภายใต้กรอบการวิจัย จึงจำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาในภาพรวมโดยใช้มาตรฐานการพัฒนาที่เหมาะสมกับชุมชน

ข้อเสนอแนะจากผู้วิจัย

การพัฒนาด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านส้องได้มีการเริ่มดำเนินการ โดยผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและการพัฒนาจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับชุมชนมีการพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมในการ รองรับนักท่องเที่ยว เช่น การปรับปรุงพื้นที่ธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถ ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม การพัฒนาบ้านเรือนของตนให้สามารถเป็นที่พักแรมสำหรับ นักท่องเที่ยว การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาให้เป็นอัตลักษณ์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ซึ่งพื้นที่ชุมชนบ้านส้องยังคงมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางเข้ามา ท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง งานวิจัยด้านการตลาดจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะช่วยให้ ชุมชนสามารถวิเคราะห์เพื่อหากลยุทธ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่าง เหมาะสม

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณายิ่งของสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ที่ดำเนินการและประสานงานตลอดการวิจัย นายอำเภอเวียงสระ นายกเทศบาลตำบลบ้านส้อง อุทยานแห่งชาติใต้ร่มเย็น ผู้นำชุมชน และประชาชนบ้านส้องที่อำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือตลอดการวิจัย จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรกนก เกิดสังข์. (2560). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเชิงกลยุทธ์ : กรณีศึกษา ตำบลบางโป้ง อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ บัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สุราษฎร์ธานี.
- กรรณิกา พิมลศรี. (2554). การพัฒนาระบบสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น โดยการประยุกต์ใช้แบบจำลอง L4T PINE ในบ้านสันติสุข ตำบลขุนควร อำเภอปง จังหวัดพะเยา. การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2554 “การพัฒนานาครดชนบทไทย : ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน” 27 - 29 มกราคม 2554. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา. (2558). ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558 - 2560. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114 [2560, มีนาคม 9]
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก http://www.ubu.ac.th/web/files_up/03f2017052216244626.pdf [2560, มีนาคม 27]

- ดรชนิ เอ็มพันธุ์. (2549). รายงานฉบับสุดท้าย สาระสำคัญประกอบแผนแม่บทเพื่อพัฒนา
โครงสร้างการท่องเที่ยวด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่.
เสนอต่อองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
(อพท.). กรุงเทพฯ : คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดารณี ด่านวันดี. (2549). การวางแผนแม่บทสื่อความหมาย. เชียงใหม่. มหาวิทยาลัย
แม่โจ้.
- ฤทัยภัทร พิมลศรี และทศพล คุ่มสุพรรณ. (2557). **พิพิธภัณฑน์มีชีวิต : สื่อเพื่อพัฒนา
การท่องเที่ยวเชื่อมโยงวิถีชุมชนเมืองชายแดนภูซาง จังหวัดพะเยา** (ออนไลน์).
เข้าถึงได้จาก [j-com-dev-and-life-quaa.oop.cmu.ac.th/uploads/file/
egkmpnprsvz18.docx](http://j-com-dev-and-life-quaa.oop.cmu.ac.th/uploads/file/egkmpnprsvz18.docx)[2560, มิถุนายน 20]
- ทิพาพร ไตรบรรณ. (2557). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ :
กรณีศึกษาหมู่บ้านอรัญญิก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.**
- ทิพาวรรณ วรรณมหินทร์. (2557). **การสื่อความหมายมรดกวัฒนธรรมของชุมชน
ประวัติศาสตร์ในเกาะรัตนโกสินทร์** (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก [doi.nrct.go.th/
ListDoi/Download/328748/\[2560, มิถุนายน 13\]](http://doi.nrct.go.th/ListDoi/Download/328748/[2560, มิถุนายน 13])
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ :
เพรส แอนด์ ดีไซน์ .
- เบญจมาศ ณ ทองแก้ว, อำนาจ รักษาพล, จุฬามาส เพ็งโคณา, และบุญศิลป์ จิตตะประพันธ์.
(2560). ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ตำบลคันธูลี จังหวัด
สุราษฎร์ธานี. **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่**, 9(2), 106 - 121
- ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2553). ศักยภาพการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวชุมชน :
ชุมชนบ้านร่องไฮ จังหวัดพะเยา. **วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร**, 18(2), 82 - 90
- ปารณีย์ ศรีสวัสดิ์, ญัฐกานต์ แน่พิมาย, เสาวภาคย์ สว่างจันทร์ และพงศ์เทพ แก้วเสถียร.
(2562). การพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ**, 15(1),
150 - 166

- ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี. (2556). การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดน และบ้านโดนปาหนัน อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 27(83), 97 - 112
- พงษ์จันทร์ หลวงจันทร์ดวง, สุรัชย์ กังวล, และวราภรณ์ นันทะเสน. (2561). ศักยภาพชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL)*, 8(2), 52- 83
- รักธิดา ศิริ. (2557). การพัฒนาระบบสื่อความหมายบนพื้นฐานข้อมูล Green Map ของชุมชนเพื่อท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.stu2.mju.ac.th/openFile.aspx?id=MTQ2MzU0/> [2560, มิถุนายน 12]
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). ประกาศคณะกรรมการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ เรื่อง หลักสูตรฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ สำหรับผู้นำเที่ยว พ.ศ. 2561. กรุงเทพฯ : ราชกิจจานุเบกษา.
- ศิริมาลย์ วัฒนา, อำนาจ เย็นสบาย, สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง และจักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า. (2559). ศักยภาพของชุมชนกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยและพัฒนา ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 83 - 96
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2555). เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก www.cbt-i.or.th/admin/.../files/97f0cdb3f5c547399a036bdce03f972c68d2a107.doc[2560, มิถุนายน 20]
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2556). คู่มือมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก https://issuu.com/somphopibmaysa/docs/cbtstandardhandbook_th[2560, มิถุนายน 10]
- สิทธิณัฐ ประพทุทนิตติสาร. (2545). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : แนวคิดและแนวปฏิบัติ. เชียงใหม่ : วนิดาเพรส.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2551). **มาตรฐานธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ปี 2551.**

กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2560). **แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน**

พ.ศ. 2559 - 2563 (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก [http://cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99322945\[2560, มีนาคม 9\]](http://cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99322945[2560, มีนาคม 9])

อรพินท์ สฟโชคชัย. (2537). **คู่มือการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย.

Macbin, N. (1989). **The social helix : Visitor interpretation as a tool for social development.** In D. Uzzel (ed) **Heritage Interpretation V2.** London : Belhaven.

Nakphin, S., Chitintorn, S. & Tripongpun, K. (2016). Enhancing Tourism Destination Standard focusing on Waterfall. **International Conference on Business Management, Social Science and Sustainable Development BMSS - 2018.** Japan - Tokyo.

Parichat Singhasaktrakul et al. (2010). The Study of Potentiality and Conservation Tourism Development Approach of Baan Thung - Maprang, Kuan Doan District and Baan Ton Panan, Kuan Kalong District in Satun Province. **Suthiparithat Journal**, 27(83), 97 - 112.

Rylatt, A. and Lohan, K. (1995). **Creating Training Miracles.** Sydney : Prentice Hall.

Scriven, M. (1967). **The methodology of evaluation.** In R.E. Stake (Ed.) **Curriculum Evaluation. American Educational Research Association Monograph Series on Evaluation, No-1.** Chicago : Rand McNally.